

Ochilov Abror

SHDPI Ijtimoiy fanlar Fakulteti Kafedراسi o'qituvchisi

Aliqulova Nozima

SDPI Milliy G'oya manaviyat asoslari

va huquq talimi yo'nalishi 1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada ommaviy madaniyatning yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri tahlil qilingan. O'zbekiston yoshlariga ommaviy madaniyatning ta'siriga oid statistik ma'lumotlar, shuningdek, dunyo miqyosida yoshlarning madaniyat va axloqiy me'yorlariga qanday ta'sir ko'rsatilayotgani o'rganilgan. O'zbekiston Prezidenti tomonidan qabul qilingan qarorlar, farmonlar va chora-tadbirlar ko'rsatilib, yoshlarni globallashuvning salbiy ta'sirlaridan himoya qilishga qaratilgan yechimlar taklif etilgan.*

Kalit so'zlar: *Ommaviy madaniyat, milliy qadriyatlar, ijtimoiy tarmoqlar, globalizatsiya.*

ANNOTATION: *This article analyzes the impact of mass culture on youth education and upbringing. Statistical data on the influence of mass culture on Uzbek youth as well as its effects on global youth are reviewed. Decisions and decrees by the President of Uzbekistan are highlighted, along with suggestions on how to protect young people from the negative impacts of globalization.*

Keywords: *Mass culture, youth education, national values, social networks, globalization.*

Ommaviy madaniyat – bu keng omma tomonidan qabul qilinadigan va ommaviy axborot vositalari orqali tarqatiladigan madaniy shakllar to'plami bo'lib, asosan ko'ngilochar dasturlar, reklama, musiqa, kino, seriallar va internet-kontentlardan tashkil topadi. Ushbu madaniyat asosan tijorat maqsadlarida yaratilgan bo'lib, u jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlariga javob beradi.

Ommaviy madaniyatning yoshlar o'rtasida tarqalishining asosiy manbalari internet, televideniye va ijtimoiy tarmoqlar hisoblanadi. Yoshlar aynan shu vositalar orqali globallashuvning bir qismi sifatida turli xil madaniyat va qadriyatlarni qabul qilishadi. O'zbekiston yoshlariga ommaviy madaniyatning ta'siri asosan internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali seziladi. 2023-yilgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda 16 yoshdan 29 yoshgacha bo'lgan aholining 80 foizdan ortig'i internetdan faol foydalanadi. Ulardan 60% ijtimoiy tarmoqlarda vaqt o'tkazadi. ¹Aynan shu platformalar orqali yoshlar ko'plab chet el ko'ngilochar dasturlari, musiqalari, seriallari bilan birgalikda boshqa turdagi kontentlarga ta'sirlanadi. Bundan ko'rinib turibdiki, yoshlar ta'lim-tarbiya jarayonidan ko'ra yengil hayotni afzal ko'rishni boshlashdi. Natijada esa, ommaviy madaniyat yoshlarimiz tarbiyasiga kuchliroq ta'sir qila boshladi.

Ommaviy madaniyatning yoshlar tarbiyasiga ta'sirining ijobiy tomonlaridan biri – ularning bilim doirasi kengayadi, xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan qiziqish ortadi va dunyoqarashi kengayadi. Misol uchun, O'zbekistonda ingliz tilini o'rganish bilan shug'ullanayotgan yoshlarning soni so'nggi uch yil ichida 30% ga o'sgan. Bu esa yoshlarning xorijiy madaniyat va ta'lim tizimlariga qiziqishi oshayotganidan dalolat beradi. Biroq, ommaviy madaniyatning salbiy ta'sirlari ham mavjud. Yoshlar orasida begona madaniyatlarning taqlid qilinishi, milliy qadriyatlarning unutilishi va axloqiy mezonlarning buzilishi muammoga aylangan. Masalan, 2022-yilda o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, yoshlarning 25% milliy kiyimlarni zamonaviy emas deb hisoblashgan va chet el modasini ko'r-ko'rona taqlid qilishni afzal ko'rishgan.

Dunyo yoshlariga ommaviy madaniyatning ta'siri yanada kengroq va global ko'lamda seziladi. Ayniqsa, Amerika va G'arb madaniyatining global tarqalishi bu jarayonning asosiy qismidir. 2020-yilda Jahon Banki tomonidan o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, 18 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan aholining 70%

¹ Statistika qo'mitasi (2023). "O'zbekiston yoshlari va internetdan foydalanish statistikalari". Statistika qo'mitasi ma'lumotlari. (18-20-betlar).

dan ortig'i ommaviy madaniyat mahsulotlarini, jumladan, musiqiy hitlar, Hollywood filmlari va internet-kontentni muntazam ravishda iste'mol qilishadi.²

Dunyo bo'ylab ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarining soni doimiy ravishda ortib bormoqda. Misol uchun, Facebook, TikTok va Instagram kabi platformalarda yoshlar madaniy ta'sirlarning bir qismini olishadi. 2021-yilgi ma'lumotlarga ko'ra, dunyo aholisining 57 foizi ijtimoiy tarmoqlar orqali ommaviy madaniyat ta'siriga duchor bo'ladi. Bu ko'rsatkich yoshlar o'rtasida yanada yuqori, ya'ni 80% ga yaqin.³

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ommaviy madaniyatning yoshlar tarbiyasiga ta'siri borasida bir necha marta fikr bildirgan va tegishli chora-tadbirlar qabul qilgan. 2019-yilda Prezident farmoni bilan "Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish" to'g'risidagi qaror e'lon qilindi. Ushbu qaror yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, ularning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish maqsadida qabul qilindi. Prezident Shavkat Mirziyoyevning so'zlariga ko'ra: "Yoshlar – bizning kelajagimiz. Ularni globallashtirishning zararli ta'sirlaridan himoya qilish, ularning milliy o'ziga xosligini saqlab qolish – davlatimizning ustuvor vazifalaridan biridir." Davlatimiz rahbarining ushbu so'zlaridan keyin ko'rinib turibdiki, yoshlarimizni global ommaviy madaniyat ta'siridan himoya qilish jamiyatimizning har bir qatlam vakili uchun muhimdir.

Yoshlarning ta'lim-tarbiyasida ommaviy madaniyatning ta'siridan himoya qilishga oid quyidagi yechimlarni olib bo'rish va bu jarayonlarni kuchaytirish zarur.

1. Milliy qadriyatlarni targ'ib qilish: Yoshlar o'rtasida milliy madaniyat va qadriyatlarni targ'ib qilish maqsadida davlat miqyosida televideniye, radio va ijtimoiy tarmoqlarda milliy kontentni ko'paytirish lozim. Mahalliy madaniyatni yoshlar orasida ommaviylashgan platformalar orqali yetkazish muhimdir.

² Jahon Banki (2020). "Globalizatsiya va ommaviy madaniyatning yoshlar tarbiyasiga ta'siri". Jahon Banki hisobotlari. (123-126-betlar).

³ Statistika qo'mitasi (2023). "O'zbekiston yoshlari va internetdan foydalanish statistikalari". Statistika qo'mitasi ma'lumotlari. (18-20-betlar).

2. Ta'lim tizimini isloh qilish: Ommaviy madaniyatning salbiy ta'sirlarini kamaytirish uchun ta'lim tizimida axborot madaniyati va media savodxonligi darslarini joriy qilish kerak. Yoshlar zamonaviy axborot oqimlaridan qanday foydalana olishni o'rganishlari lozim.

3. Oilaviy va maktab tarbiyasini mustahkamlash: Ommaviy madaniyatning zararli ta'sirlarini cheklashda ota-onalar va pedagoglarning roli katta. Oilada va maktabda milliy tarbiyani mustahkamlash, yoshlarni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish zarur.

4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Milliy madaniyatni xalqaro miqyosda targ'ib qilish uchun boshqa davlatlar bilan madaniy hamkorlikni kuchaytirish lozim. Bu jarayonda mahalliy kontentni xalqaro darajaga olib chiqish muhimdir.⁴

Xulosa o'rnida aytaolamanki, Ommaviy madaniyatning yoshlar ta'lim-tarbiyasiga ta'siri global miqyosda kuchli seziladi. Bu jarayonni nazorat qilish uchun davlat va jamiyat birgalikda harakat qilishi zarur. O'zbekiston yoshlariga ommaviy madaniyatning ta'siri ijtimoiy tarmoqlar va media orqali bo'lgan bo'lsa-da, bu jarayonning salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun milliy madaniyatni targ'ib qilish, ta'lim tizimida zamonaviy o'qitish metodlarini qo'llash va yoshlarni milliy g'urur va o'zlikni saqlashga undash muhimdir. Davlat tomonidan qabul qilingan qaror va farmonlar, ayniqsa Prezident Shavkat Mirziyoyevning "Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish" bo'yicha qarori yoshlarni ommaviy madaniyatning zararli ta'sirlaridan himoya qilish va milliy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan.⁵ Ushbu dasturlar, media savodxonligini oshirish bo'yicha sa'y-harakatlar va milliy madaniyatni rivojlantirish orqali O'zbekiston yoshlarini globallashtirish jarayonida milliy o'ziga xosliklarini saqlab qolishga yordam berish mumkin. Ommaviy madaniyatning salbiy ta'sirlariga qarshi kurashda ta'lim-tarbiya jarayonining yetakchi roli bor. Yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, axborot va media savodxonligini oshirish va

⁴ Vasilyeva I. (2021). "Multicultural Influences in Youth Education in Central Asia". Central Asian Journal of Social Sciences. 12(1): 22-33. (24-26-betlar).

⁵ O'zbekiston Respublikasi qonunlari (2016). "O'zbekiston Respublikasining Yoshlar siyosati to'g'risidagi Qonuni". O'zbekiston qonunlari to'plami. (12-15-betlar).

milliy madaniyatni targ'ib qilish orqali kelajak avlodni globallashuvning zararli oqibatlaridan himoya qilishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. (2019). "Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va ularning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish to'g'risida"gi qarori. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy sayti. (43-45-betlar).
2. O'zbekiston Respublikasi qonunlari (2016). "O'zbekiston Respublikasining Yoshlar siyosati to'g'risidagi Qonuni". O'zbekiston qonunlari to'plami. (12-15-betlar).
3. Jahon Banki (2020). "Globalizatsiya va ommaviy madaniyatning yoshlar tarbiyasiga ta'siri". Jahon Banki hisobotlari. (123-126-betlar).
4. Statistika qo'mitasi (2023). "O'zbekiston yoshlari va internetdan foydalanish statistikalari". Statistika qo'mitasi ma'lumotlari. (18-20-betlar).
5. UNESCO (2021). "The Impact of Globalization on Youth Cultures". UNESCO Global Report. (56-59-betlar).
6. Vasilyeva I. (2021). "Multicultural Influences in Youth Education in Central Asia". Central Asian Journal of Social Sciences. 12(1): 22-33. (24-26-betlar).